

ВІРА МОКРЯКОВА,

*директор Новгород-Сіверського ліцею № 1, учитель-методист,
заслужений учитель України (Новгород-Сіверський, Україна)*

УДК 373.3/5.09.001.895]:005(072)

DOI 10.13140/PNEP.55.2025.05

nsschool1@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

У цій статті йдеться про роздуми керівника шкільного закладу освіти (ліцею) щодо змін у діяльності сучасної української школи. У центрі уваги постає залучення інноваційних процесів, що можуть бути цікавими й зрозумілими дітям, їхнім батькам і вчителям.

Безумовно, важливим кроком на шляху запровадження стратегічних інновацій стало саме проєктування змін у закладі освіти. Але не менш важливим та складним етапом постає безпосередня реалізація проєктів. Для різних груп учнів, виходячи із класифікації обдарованості, пропонується певна «ніша», у якій діти могли б реалізувати свої нахили та здібності. Система студій, товариств, клубів, гуртків, секцій охоплює більшість учнів ліцею. Вчителі – куратори різноманітних інтерактивних конкурсів, інтернет-олімпіад, творчих конкурсів, проєктів – залучають практично всіх дітей до позаурочної діяльності, спонукають до випробування своїх можливостей за межами однієї стабільної групи, за межами класу, свого закладу. І це лише один аспект упровадження освітніх інновацій. У статті згадані й інші кроки працівників ліцею в напрямі започаткування й реалізації необхідних освітніх змін.

Поступово змінюється і сама система взаємовідносин «учень – вчитель», «учень – вчитель – батьки», рухаючись у напрямі формування партнерської взаємодії.

Ключові слова: *ліцей, інноваційні зміни, управління закладом освіти, форми освітньої діяльності.*

Актуальність проблеми. Інтеграція української освіти у європейське та світове освітнє середовище актуалізували проблему управління інноваційними процесами в навчальних закладах.

Метою інноваційної управлінської діяльності керівника освітнього закладу є визначення перспективних напрямів розвитку своєї установи, накопичення необхідних ресурсів та її інноваційного потенціалу, упровадження нового змісту, форм і засобів освітнього процесу, створення умов для розвитку новітнього педагогічного мислення та забезпечення конкурентної спроможності загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Перспективи створення опорних навчальних закладів, реформування старшої школи, що відбувається, дійсно посилили конкуренцію між закладами освіти. Не обійшла стороною ця проблема і наш освітній заклад, що значно прискорило перегляд стратегії його розвитку.

Не один рік ми ставили собі запитання: «Чому деякі батьки обирають для своїх дітей інший навчальний заклад, рівень викладання та якість освіти якого (і це дуже очевидно) поступається нашому ліцею?». Інтенсифікація освітніх перетворень актуалізувала для нас це питання. При виборі нової науково-методичної проблеми для закладу пріоритетними постали такі питання: «Якою хочуть бачити батьки школу для своєї дитини?» та «Якою має стати майбутня школа, щоб задовольнити потреби сучасних учнів?».

Анкетування учнів та батьків, обговорення досвіду роботи закладів освіти, досліджень українських, європейських та американських вчених сприяло корегуванню образу майбутнього ліцею. Вимальовувався він дещо іншою установою, ніж це вже сформувалося в уявленні більшості наших учителів. Школа повинна стати цікавою для всіх. Діяльність закладу потрібно організувати з позиції: «Необдарованих дітей немає, а є ті, які займаються не своєю справою».

Початок роботи над новою науково-методичною проблемою «Формування акмеологічного освітнього середовища шляхом упровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій» створив сприятливі умови для переходу навчального закладу в новий режим. Так, явно обдарованих дітей – меншість, але скільки ж «чекають» сприятливих умов, щоб проявилися їх здібності і, можливо, переросли в непересічну обдарованість. Спрямувати кожну дитину до «акме», до своєї «висоти» – надскладна задача для кожного члена колективу. Тільки високого рівня професіонали здатні зацікавити та повести за собою

учнів. Розуміння цього привело до визначення нових перспективних напрямів розвитку ліцею.

Традиційно основним спрямуванням роботи закладу було забезпечення високого рівня знань учнів. І навіть у сучасних умовах при зміні освітніх акцентів не забуваємо, що «порожня голова не розмірковує». Не забуваємо, але усвідомлюємо, що «покращення», «посилення», «удосконалення» освітнього процесу допомагає лише підтримувати та зберігати достатньо стабільні умови функціонування ліцею, але не вирішує усе більш очевидних проблем.

Першим кроком до впровадження змін стало обговорення на нараді при директорі нетрадиційного питання: «Самореалізація випускників закладу». Навіть результати досліджень психологів Гарвардського університету показують, що успіх на 85% залежить від особистісних якостей, правильного вибору лінії поведінки й лише на 15% визначається наявними знаннями. Переконливим для нас є й аналіз самореалізації учнів ліцею у дорослому житті за попередні 5-10 років. А такий аналіз засвідчив, що в дорослому житті діти з високим рівнем навчальних досягнень дійсно далеко не завжди змогли реалізувати закладений у них внутрішній потенціал. У свою чергу випускники, які за період навчання виявляли середній і навіть низький рівень навчальних досягнень, часто демонструють високий рівень самореалізації, що забезпечує їм високу якість персонального життя.

Широке обговорення проблем самореалізації випускників забезпечило сприйняття необхідності стратегічних інновацій усіма членами колективу. Але, як засвідчила діагностика готовності педагогічного колективу до інноваційної діяльності, що стало наступним кроком на шляху до змін, далеко не всі були готові до змін у собі. Педагогічний колектив закладу складається переважно з досвідчених вчителів, які мають тривалий стаж роботи й високий рівень педагогічної майстерності (із 75 вчителів 49 мають вищу кваліфікаційну категорію, 10 – педагогічне звання «учитель-методист», 29 – «старший учитель»), що дозволяє стабільно забезпечувати високий рівень знань. Але перевага людей старшого покоління створює в той же час небезпеку панування консерватизму. Так, за результатами діагностики відстежувались: неготовність багатьох вчителів до роботи із сучасним учнем, тяжіння вчителів до звичних схем викладання, намагання

зберегти традиційну відстань між вчителем та учнем, небажання примиритися з тим, що вчитель перестав бути основним джерелом знань, що змінилися учні та батьки, які стали більш розкутими, поінформованими тощо.

Діагностика можливостей педагогічного колективу, ресурсів навчального закладу виявила як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники, що стримували процес змін та потребували негайного усунення. Найбільш яскрава перешкода – відставання вчителів в комп'ютерних технологіях – була поступово ліквідована шляхом реалізації цілого ряду управлінських рішень, спрямованих на зміну умов роботи педагогічного колективу. У результаті роботи зі спонсорами, завдяки участі у проєктах значно збільшено кількість комп'ютерів та мультимедійного обладнання в закладі, запроваджено посаду інженера-електроніка, створено три класи інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для вчителів інформатики та два кабінети ІКТ з мультимедійними комплексами для інших вчителів-предметників, лабораторія ІКТ, де вчителі мають постійний доступ до комп'ютерних систем, мережі Internet, ксероксів, принтерів, сканерів тощо. Встановлено мультимедійне обладнання в окремих предметних кабінетах та в ряді кабінетів початкової школи. У той же час йдеться про переваги прискореного оволодіння різноманітним мультимедійним обладнанням, запроваджено заліки з ІКТ для вчителів, педагоги зацікавлені активно працювати і з сайтом ліцею.

Безумовно, важливим кроком на шляху запровадження стратегічних інновацій стало саме проєктування змін у закладі освіти. Але не менш важливим та складним етапом стає безпосередня реалізація проєктів. Для різних груп учнів, виходячи із класифікації обдарованості, пропонується певна «ніша», у якій діти могли б реалізувати свої нахили та здібності. Система студій, товариств, клубів, гуртків, секцій охоплює більшість учнів ліцею. Вчителі – куратори різноманітних інтерактивних конкурсів, інтернет-олімпіад, творчих конкурсів, проєктів – залучають практично всіх дітей до позаурочної діяльності, спонукають до випробування своїх можливостей за межами однієї стабільної групи, за межами класу, свого закладу.

Поступово змінюється і сама система взаємовідносин «учень – вчитель», «учень – вчитель – батьки», рухаючись у напрямі формування партнерської взаємодії.

Висновки. На сьогодні навіть в умовах складної соціальної, воєнної, демографічної ситуації в місті, у ліцеї не спостерігається критичне зменшення кількості учнів. Звичайно, як і завжди це було, значна частина батьків при виборі навчального закладу для своїх дітей перевагу надають якості організації навчальної діяльності, високому рівню підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання, що забезпечує гімназія. У той же час є батьки, яких приваблює наша хореографічна студія «Танцювальний квартал», комусь до вподоби клуб боксу «Лідер», серед вихованців якого вже є чемпіони області, України, Європи, навіть світу. Баскетбол, волейбол, фітнес для дівчат, заняття у тренажерному залі для хлопців приваблюють дітей до спортивної зали. Команда з пішохідного туризму «Вертикаль» цікавить не тільки учнів, але й батьків, як учасників туристичних маршрутів.

Художня студія «Палітра» стала центром для єднання творчих особистостей – дорослих і дітей. Тут із задоволенням освоюють ази малювання та відточують свою майстерність учні та вчителі. Прагнучи стати громадсько-активною школою, ми не закриваємо двері студій, спортивної зали перед батьками, які своїм прикладом спонукають дітей до творчості, до спортивних занять та здорового способу життя. Гімназія стає ближчою для сім'ї, більш відкритою та привабливішою, що надає нам впевненості у правильності обраної педагогічної стратегії.

ПОСИЛАННЯ:

1. Кизенко В. Варіативний компонент змісту освіти старшої школи як важливий складник системи неперервної професійної освіти. *Дидактика: теорія і практика*: збірник наукових праць К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 58–64.
2. Колесник М.О., Степанюк А.М. Конструювання варіативного компоненту змісту освіти школярів на засадах причинно-системного підходу. *Фізико-математична освіта*. № 2. 2017. С. 84–88.
3. Коршевніук Т.В. Теоретико-методологічні засади формування змісту варіативного складника профільної середньої освіти в Україні. *Науковий*

часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. № 76. С.93–98.

4. Міністерство освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>

5. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Офіційний вісник України від 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

6. Пузіков Д. Технологія прогнозування і проектування варіативного складника освітньої програми гімназії та/або ліцею у процесі внутрішньошкільної науково-методичної роботи. *Український педагогічний журнал*. № 3. 2023. С. 144–154.

VIRA MOKRYAKOVA,

Director of Novgorod-Siversky Lyceum No. 1, Teacher-methodologist, Honored Teacher of Ukraine (Novgorod-Siversky, Ukraine)

UDK 373.3/5.09.001.[895]:005(072)

DOI 10.13140/PHEP.55.2025.04

nsschool1@gmail.com

MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN A GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION

This article deals with the reflections of the head of a school educational institution (lyceum) on changes in the activities of a modern Ukrainian school. The focus is on the involvement of innovative processes that can be interesting and understandable to children, their parents and teachers.

Of course, an important step on the path to introducing strategic innovations was the planning of changes in an educational institution. But an equally important and difficult stage is the direct implementation of projects. For different groups of students, based on the classification of giftedness, a certain “niche” is proposed in which children could realize their inclinations and abilities. The system of studios, societies, clubs, circles, sections covers the majority of lyceum students. Teachers - curators of various interactive competitions, online Olympiads, creative competitions, projects - involve almost all children in extracurricular activities,

encourage them to test their abilities outside a single stable group, outside the classroom, their institution. And this is only one aspect of the implementation of educational innovations. The article also mentions other steps taken by lyceum employees in the direction of initiating and implementing the necessary educational changes.

The system of relationships "student-teacher", "student-teacher-parents" is gradually changing, moving towards the formation of a partnership-based interaction.

Keywords: *lyceum, innovative changes, management of an educational institution, forms of educational activity.*

Матеріал отримано редакційною колегією 10.03.2025 р.

Науковий рецензент: доктор педагогічних наук

ОЛЕКСАНДР КУЧЕРЯВИЙ (Київ)